

Gamma Canon (43): Averechtse selectie

Bas Jacobs

De Volkskrant, 23 Oktober 2010.

De vrije markt is alleen onder strikte voorwaarden efficiënt. Als de ene marktpartij cruciale informatie over verhandelde waar voor de andere marktpartij kan verbergen, treedt averechtse selectie op en faalt de markt.

Het klassieke voorbeeld van averechtse selectie komt van Akerlof (1970, *Quarterly Journal of Economics*): de markt voor tweedehands auto's. De verkoper van een auto weet beter dan de koper of de auto deugt of niet. Kopers worden voorzichtiger omdat ze het risico lopen een slechte auto te kopen. Daardoor daalt de vraag, waardoor de marktprijs van een tweedehands auto lager wordt. Het gevolg is dat de aanbieders van de beste auto's deze niet langer willen aanbieden aangezien de prijs te laag is geworden. De gemiddelde autokwaliteit neemt af net als de gemiddelde marktprijs. De eigenaren van de iets mindere, maar nog steeds goede auto's, kunnen dan ook besluiten om hun auto's niet meer te koop aan te bieden, waardoor de gemiddelde kwaliteit en autoprijs nog verder dalen. Een kettingreactie treedt op waardoor de aanbieders van slechte auto's de aanbieders van goede auto's uit de markt drijven. De markt voor tweede hands auto's kan zelfs helemaal ophouden te bestaan als niemand meer zijn auto wil verkopen.

Averechtse selectie treedt ook op bij verzekeringen (Rothschild en Stiglitz, 1976, *Quarterly Journal of Economics*). Een ziektekostenverzekeraar kan bijvoorbeeld niet goed de kans inschatten dat iemand daadwerkelijk ziek wordt. Verzekerden weten dat vaak beter, bijvoorbeeld vanwege hun eigen (familie)geschiedenis. Als iedereen dezelfde polis zou afsluiten, subsidiëren de verzekerden met een lage ziektekans de verzekerden met een hoge ziektekans. De premie wordt immers vastgesteld op de gemiddelde kans om ziek te worden. Maar de mensen met een lage ziektekans zijn beter af als ze een polis afsluiten met zo'n lage dekking dan mensen met een hoge ziektekans die polis nooit willen afsluiten. Dan betalen mensen met lage ziektekansen niet langer voor diegenen met hoge ziektekansen en daalt hun verzekeringspremie. De premies voor de mensen met een hoge ziektekans gaan omhoog. Het kan zijn dat mensen met een lage ziektekans beter af zijn door zich helemaal niet meer te verzekeren. Als van de overgebleven verzekerden de laagste ziektekansen vervolgens ook besluiten om zich ook niet langer te verzekeren, kan een kettingreactie in gang worden gezet – net als bij de tweedehands auto's – waarbij de laagste ziektekansen uitstappen, net zolang totdat niemand zich meer verzekert.

Averechtse selectie op de verzekeringsmarkt is de fundamentele reden dat het niet mogelijk is om een verzekering af te sluiten tegen het risico van een lage intelligentie, een fysieke handicap of psychische aandoeningen. Bij het afsluiten van de verzekering, zal allang duidelijk zijn wie geluk en wie pech heeft. Geluksvogels willen zich niet verzekeren om te voorkomen dat zij een leven lang hoge premies moeten betalen voor de uitkeringen aan pechvogels.

Laatste voorbeeld: de financiële sector staat bol van averechtse selectie (Stiglitz en Weiss, 1981, *American Economic Review*). Een bank die een lening verstrekt, moet het risico in rekening brengen dat mensen hun schulden niet aflossen door de rente op

leningen te verhogen. Mensen die hun lening volledig aflossen draaien zo op voor diegenen die dat niet doen. Mensen met een klein aflossingsrisico vragen minder snel een lening aan, omdat zij een kruissubsidie moeten betalen aan mensen met een groot aflossingsrisico. Die laatsten melden zich daardoor sneller voor een lening bij de bank. Het gemiddelde afbetalingsrisico neemt toe en banken zullen de rente opschroeven of de kredietkraan dichtdraaien. Zo drijven leningnemers met grote wanbetalingskansen diegenen met kleine wanbetalingskansen uit de markt. Tijdens de kredietcrisis van 2008-09 verplaatsten marktpartijen met de laagste financiële risico's hun geld razendsnel naar de veiligste plek in het financiële systeem om te voorkomen dat zij moesten opdraaien voor diegenen met de hoogste risico's. Daardoor dreigden financiële instellingen om te vallen en moesten overheden reddingsoperaties op touw zetten.

Overheidsingrijpen is gewenst om marktfalen door averechtse selectie te voorkomen. Door het machtsmonopolie kan de overheid mensen verplichten deel te nemen aan transacties die ze niet zouden doen op de markt. Dus worden ziektekostenverzekeringen verplicht gesteld. De verzorgingsstaat ontleent haar bestaansreden aan verzekeren van verdientalent via verplichte progressieve belastingen, bijstands- en ouderdomsuitkeringen en verzekeringen bij werkloosheid, ziekte en arbeidsongeschiktheid. Overheidsingrijpen is ook wenselijk om systeemcrises te voorkomen, via bijvoorbeeld de verplichte deelname van banken aan het depositogarantiestelsel.

Prof. dr. B. Jacobs is hoogleraar economie en overheidsfinanciën aan de Erasmus School of Economics, Erasmus Universiteit Rotterdam